

Stockholm den 18 mars 2022

Diariernr: Fi2022/00247

Finansdepartementet

Stiftelsen En Rökfri Generations yttrande om höjd skatt på alkohol och tobak

Yttrande

Stiftelsen En Rökfri Generation tillstyrker förslaget om att höja skatten på tobak av folkhälsoskäl.

Vi tillstyrker att tobaksskatterna höjs, men anser att skatten på cigaretter bör höjas väsentligt mer än vad det aktuella förslaget innebär samt att vitt snus måste beskattas lika som brunt snus.

Vi anser även att alla former av nikotin som inte läkemedelklassats bör beskattas med en hållbarhetsskatt. Alla former av tobak motverkar samtliga globala hållbarhetsmål i Agenda 2030 och en hållbarhetsskatt skulle dels kunna bidra till att finansiera tobaksförebyggande arbete, dels ytterligare begränsa tillgången till tobak samt fylla ett viktigt utbildande syfte.

Bakgrund: En oroväckande utveckling

Sveriges tobakspolitik var tidigt ledande och framgångsrik men har under de senaste åren blivit omsprungna av många länder inklusive våra nordiska grannar.

Priset på cigaretter är lågt i Sverige jämfört med andra länder och enligt en rapport från Europeiska kommissionen 2020 har Sverige bland de lägsta cigarettpriserna i Norden och i EU i förhållande till invånarnas köpkraft. I till exempel Norge kostar ett cigarettpaket dubbelt så mycket som i Sverige. Trots de aviserade skattehöjningarna fortsätter Sverige att ha de lägsta tobaksskatterna i Norden. Flera studier från länder där tobaksskatten har höjts visar tydligt att konsumtionen minskar.

Priset är ett viktigt instrument för att skydda våra barn och unga från att bli nya nikotininister. Prishöjningar är, enligt en rad ekonomiska studier från flera länder och i linje med WHO:s ramkonvention om tobakskontroll, som Sverige ratificerat, en av de mest verksamma åtgärderna för att motverka tobakskonsumtion. Enligt WHO kan en höjning av tobaksskatten med omkring 10 % ge en minskning av antalet rökare med så mycket som 5 % och bland unga kan effekten vara två till tre gånger så stor. (1) WHO:s rekommendation är att minst 75 % av priset ska utgöras av skatt. Enligt WHO är siffran endast 48 % i Sverige.

Det är bra att skatten höjs men priset på nikotin- och tobaksprodukter är fortfarande alldeles för lågt. Sverige behöver införa en modell där tobaksskatten kan höjas avsevärt och oväntat samt helst även kombineras med införandet av neutrala paket för att nå största möjliga avsedda effekt. Studier från bland annat Storbritannien har visat att små stegvisa, förannonserade höjningar kan pareras väl av tobaksindustrin och inte sällan bemöts med olika prisstrategier där lågprismärken ligger kvar på samma prisnivå för att kunna fortsatt rekrytera nya tobaksbrukare, medan så kallade "high end brands" som riktas till mindre priskänsliga brukare höjs mer för att ge täckningsbidrag (2,3).

Att särställa nikotinprodukterna i förslaget är ett misstag som kommer att stå oss dyrt och där det framför allt är nästa generation nikotinberoende ungdomar som får betala. Nikotin ger ett stort antal allvarliga hälsorisker (4) och snus och e-cigarett har även visats fungera som en inkörsport till cigarrettrökning (5). Nikotinet är särskilt skadligt för den unga hjärnan och riskerar även att leda till ett ökat bruk av alkohol och andra droger (6).

Förslaget innebär fortsatt lägre skatt på vitt snus dvs 200 mot 459 kr/kg för brunt snus. Detta är beklagligt eftersom bruket av dessa nya produkter har ökat lavinartat bland unga och är en tydlig inkörsport till andra tobaksprodukter, alkohol och andra droger. 37% av flickorna i årskurs 2 på gymnasiet svarade att de hade testat vitt snus i CAN:s senaste nationella skolundersökning och 36% av dessa hade aldrig tidigare vare sig rökt eller snusat traditionellt snus (7). Det innebär i praktiken att vi just nu har en utveckling som går i helt fel riktning, där tobaksbruket ökar i stället för att minska bland ungdomar. Det är också viktigt att säga att även om vi nu får en reglering av dessa nya nikotinprodukter, så är det helt klart att den är långt ifrån tillräcklig för att skydda barn och unga. (se tidigare remissvar: Hårdare regler för nya nikotinprodukter SOU 2021:22, Diarienumr: S2021/02982) Fortsatt lägre priser på vitt snus riskerar att leda till fortsatt ökad användning bland unga.

Det ultimata målet för höjda tobaksskatter borde vara att förbättra folkhälsan, förlänga liv och bidra till en hållbar utveckling och målen i Agenda 2030. Den svenska folkhälsopolitikens övergripande mål för samhällets insatser inom tobaksområdet är att nikotin- och tobaksbruket ska minska.

Hållbarhetsskatt på samtliga nikotinprodukter som inte klassas som läkemedel

Sedan 2016 gör vi årliga attitydundersökningar med hjälp av Novus. Där ser vi tydligt att stödet är starkt för en uppgraderad tobakspolitik med fler och bättre insatser för att skydda unga från tobak. Bland annat svarade 7 av 10 att de är positiva till en hållbarhetsskatt på tobak (8). I en utveckling av ett hållbart svenskt näringsliv fyller tobaksindustrin ingen funktion. Tvärtom. Samtliga nikotinprodukter framställs av tobak som enligt WHO motverkar samtliga globala hållbarhetsmål (9). Nu är det hög tid att även Sverige visar att vi menar allvar med en hållbar utveckling och börjar leverera på de insatser vi ratificerat i tobakskonventionen.

Avslutningsvis vill vi även tillägga att det är beklagligt och djupt oroande att tobaksindustrin tillåts vara remissinstans. Tobakskonventionen, som Sverige ratificerade 2005 och åtagit sig att omsätta i praktisk nationell politik innehåller en särskild artikel, 5.3, som framhåller att folkhälsopolitiken måste skyddas mot direkt och indirekt påverkan från tobaksindustrin. Sverige saknar ännu officiellt antagna riktlinjer för att implementera artikel 5.3. Detta är en oroande brist, bland annat med tanke på att inbjudan att svara på denna remiss också gått till företrädare för tobaksindustrin. Skattehöjningar motarbetas av tobaksindustrin. Denna skattehöjning innehåller inte heller några tekniska aspekter som skulle föranleda tobaksindustrin att vara remissinstans.

Helen Stjerna

Generalsekreterare, A Non Smoking Generation

Källor:

- 1) <https://www.euro.who.int/en/health-topics/disease-prevention/tobacco/publications/key-policy-documents/who-framework-convention-on-tobacco-control-who-fctc/key-areas-of-tobacco-control-policy/taxation>
- 2) <https://tobaccocontrol.bmj.com/content/27/5/488>
- 3) <https://tobaccocontrol.bmj.com/content/28/e2/e148>
- 4) <https://nonsmoking.se/fakta-och-forskning/tobaksprodukter/>
- 5) <https://www.sbu.se/sv/publikationer/sbu-bereder/samband-mellan-snus-e-cigaretter-och-tobaksrokning/>
- 6) <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC4560573/>
- 7) <https://www.can.se/publikationer/cans-nationella-skolundersokning-2021/>
- 8) <https://nonsmoking.se/fakta-och-forskning/egna-rapporter/>
- 9) <https://nonsmoking.se/hallbar-utveckling/>